CÀLCUL VECTORIAL ETSETB 20-06-2016

Temps: 3h

Publicació de notes provisionals: 25 de juny de 2018 Al·legacions: 27 de juny de 2016 Justifiqueu totes les respostes Tots els problemes puntuen igual

- 1. Considereu la funció $f: \mathbb{R}^2 \to \mathbb{R}$ definida per f(x,y) = |x|y.
 - (a) Raoneu que f és contínua a \mathbb{R}^2 i de classe C^{∞} a $\mathbb{R}^2 \setminus \{x = 0\}$.
 - (b) Donat $y_0 \in \mathbb{R}$, calculeu les derivades parcials de f en $(0, y_0)$. Pot ser f diferenciable en el punt $(0, y_0)$ si $y_0 \neq 0$?
 - (c) Proveu que f és diferenciable en (0,0).
- 2. Considereu la corba parametrizada $\gamma: \mathbb{R} \to \mathbb{R}^2$ i la funció $f: \mathbb{R}^2 \to \mathbb{R}$ definides per

$$\gamma(t) = \left(\frac{t}{1+t^2}, \frac{t^2}{1+t^2}\right), \qquad f(x,y) = 4y^2 - 4x^2 - 4y + 1,$$

el punt $P=(\sqrt{2}/4,(\sqrt{2}+2)/4)$ i $t_0=1+\sqrt{2}$. Es compleix que $\gamma(t_0)=P$ i f(P)=0.

- (a) Proveu que γ és una corba parametritzada regular en tots els seus punts. Calculeu la recta tangent a γ en $\gamma(t_0)$.
- (b) Proveu que l'equació f(x,y) = 0 defineix implícitament una corba regular en tots els seus punts excepte, potser, a (0,1/2). Calculeu la recta tangent a aquesta corba en el punt P.
- (c) Les corbes dels apartats anteriors s'intersequen a P. Calculeu l'angle d'intersecció entre les dues corbes en P (es a dir, l'angle que fan les seves respectives rectes tangents en P).
- 3. (a) Calculeu els punts crítics de $f(x, y, z) = x^3 3x yz$ i estudieu-ne el seu caràcter.
 - (b) Raoneu que g(x,y,z)=xy+z té extrems absoluts a la regió $D=\{0\leq z\leq 4-x^2-y^2\}.$ Trobeu-los.
- 4. (a) Calculeu $\int_D f$ on f(x, y, z) = xy i $D = \{0 \le z \le 4 x^2 y^2, x \ge 0, y \ge 0\}$
 - (b) Calculeu el volum de la regió tancada per les gràfiques de les funcions $f(x,y) = 1 + 2xy x^2 y^2$ i g(x,y) = 2xy, és a dir, el volum de la regió $\{(x,y,z) \in \mathbb{R}^3 \mid g(x,y) \le z \le f(x,y)\}$.
- 5. (a) Considereu el camp vectorial $\mathbf{f}(x,y,z) = (-y+z^2y,x+z^2x,z+2zxy)$ i les corbes $\gamma_1 = \{x^2+y^2=1,\ z=0,\ x\geq 0\}$ i $\gamma_2 = \{y^2+z^2=1,\ x=0,\ z>0\}$ (són dues semicircumferències). Calculeu $\int_{\gamma_1} \mathbf{f} \cdot d\mathbf{l}$, indicant amb quina orientació esteu calculant la integral. Llavors, fent servir el teorema de Stokes de forma adient, calculeu $\int_{\gamma_2} \mathbf{f} \cdot d\mathbf{l}$, indicant amb quina orientació esteu calculant la integral.
 - (b) Considereu el camp vectorial $\mathbf{g}(x,y,z)=(x^3+z^2y,y^3+z^2x,z^3+2xy)$ i la superfície $S=\{(x,y,z)\in\mathbb{R}^3\mid x^2+y^2+z^2=1,\ z\geq 0\},$ orientada amb la normal cap amunt. Calculeu, fent servir el teorema de Gauss de forma adient, $\int_S \mathbf{g}\cdot d\mathbf{S}$.

Resolució.

- 1. (a) Com $f_1(x) = |x|$ i $f_2(y) = y$ són contínues a \mathbb{R} , $f(x,y) = f_1(x)f_2(y)$ és contínua a \mathbb{R}^2 . A més, com $f_1(x) = x$, si $x \ge 0$ i $f_1(x) = -x$, si x < 0, f_1 és C^{∞} a $\mathbb{R} \setminus \{0\}$. Fer tant, $f = f_1 f_2$ és C^{∞} a $(\mathbb{R} \setminus \{0\}) \times \mathbb{R} = \mathbb{R}^2 \setminus \{x = 0\}$.
 - (b) Primer calculem la derivada respecte a y:

$$\frac{\partial f}{\partial y}(0, y_0) = \lim_{t \to 0} \frac{f(0, y_0 + t) - f(0, y_0)}{t} = \lim_{t \to 0} \frac{0}{t} = 0.$$

Ara calculem la derivada respecte a x. Primer considerem el cas $y_0 = 0$.

$$\frac{\partial f}{\partial x}(0,0) = \lim_{t \to 0} \frac{f(t,0) - f(0,0)}{t} = \lim_{t \to 0} \frac{0}{t} = 0.$$

Si $y_0 \neq 0$ tenim que

$$\lim_{t \to 0^{-}} \frac{f(t, y_0) - f(0, y_0)}{t} = \lim_{t \to 0^{-}} \frac{|t|y_0}{t} = \lim_{t \to 0^{-}} -\frac{ty_0}{t} = -y_0,$$

$$\lim_{t \to 0^{+}} \frac{f(t, y_0) - f(0, y_0)}{t} = \lim_{t \to 0^{+}} \frac{|t|y_0}{t} = \lim_{t \to 0^{-}} \frac{ty_0}{t} = y_0.$$

Com $\lim_{t\to 0^-} \frac{f(t,y_0)-f(0,y_0)}{t} \neq \lim_{t\to 0^+} \frac{f(t,y_0)-f(0,y_0)}{t}$, no existeix $\lim_{t\to 0} \frac{f(t,y_0)-f(0,y_0)}{t}$ ni, per tant, $\frac{\partial f}{\partial x}(0,y_0)$.

En particular, la funció no pot ser diferenciable en el punts $(0, y_0)$ amb $y_0 \neq 0$. Si ho fos, haurien d'existir ambdues derivades parcials.

(c) Ho comprovem directament. Sabem, de l'apartat anterior, que la matriu jacobiana de f en (0,0) és Jf(0,0)=(0,0). Llavors f és diferenciable en (0,0) si

$$\lim_{\substack{(x,y)\to(0,0)}}\frac{f(x,y)-f(0,0)-Jf(0,0)\binom{x}{y}}{\|(x,y)\|}=\lim_{\substack{(x,y)\to(0,0)}}\frac{|x|y}{\|(x,y)\|}=0.$$

En efecte, passant a coordenades polars $x = r \cos \theta$, $y = r \sin \theta$, tenim que

$$\lim_{(x,y)\to(0,0)} \frac{|x|y}{\|(x,y)\|} = \lim_{r\to 0} \frac{r^2|\cos\theta|\sin\theta}{r} = \lim_{r\to 0} r|\cos\theta|\sin\theta = 0,$$

perquè $0 \le |\cos \theta \sin \theta| \le 1$ i $r \to 0$

2. (a) Com γ és C^{∞} en tot el seu domini (cada component és un quocient de polinomis amb denominador no nul), només ens cal comprovar que $\gamma'(t) \neq \vec{0}$ per a tot $t \in \mathbb{R}$. En efecte, com

$$\gamma'(t) = \begin{pmatrix} \frac{1 - t^2}{(1 + t^2)^2} \\ \frac{2t}{(1 + t^2)^2} \end{pmatrix}$$

la primera component només s'anul·la si $t=\pm 1$, però la segona és diferent de 0 en aquests punts.

La recta tangent en $t_0 = 1 + \sqrt{2}$ és

$$r(t) = \gamma(t_0) + \gamma'(t_0)(t - t_0) = P + \gamma'(t_0)(t - t_0).$$

Substituint $t = t_0$ en γ' , obtenim

$$\gamma'(t) = \frac{1 + \sqrt{2}}{4(3 + 2\sqrt{2})} \begin{pmatrix} -1\\1 \end{pmatrix}.$$

(b) Com f és un polinomi, és C^{∞} a \mathbb{R}^2 . Ara observem que, fent y=0, l'equació f(x,y)=0 té com a solucions els punts $(\pm 1/2,0)$. Finalment, comprovem que $\nabla f(x,y) \neq \vec{0}$ en tot punt $(x,y)\neq (0,1/2)$ solució de f(x,y)=0. En efecte, l'única solució de

$$\nabla f(x,y) = \begin{pmatrix} 8x \\ 8y - 4 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 0 \\ 0 \end{pmatrix}$$

és (0,1/2). La recta tangent en $P=(x_0,y_0)$ té per equació

$$\langle (x,y) - (x_0,y_0), \nabla f(x_0,y_0) \rangle = 0.$$

Només cal avaluar ∇f a P i obtenim

$$\nabla f(P) = 2\sqrt{2} \begin{pmatrix} -1\\1 \end{pmatrix}.$$

(c) Com $\nabla f(P)$ és ortogonal a la recta tangent a la corba implícita f(x,y) = 0 en P, qualsevol vector ortogonal a $\nabla f(P)$ en serà tangent. Per exemple,

$$u = \begin{pmatrix} 1 \\ 1 \end{pmatrix}$$
.

Qualsevol múltiple no nul de $\gamma'(t_0)$ és tangent a γ en $\gamma(t_0)$. Després del càlcul de l'apartat a), un n'és

$$v = \begin{pmatrix} -1 \\ 1 \end{pmatrix}$$
.

Per tant, l'angle α entre les dues corbes a P satisfà

$$\cos \alpha = \frac{\langle u, v \rangle}{\|u\| \|v\|} = 0 \implies \alpha = \frac{\pi}{2}.$$

3. (a) Els punts crítics de f aquells on

$$Df(x, y, z) = (3x^2 - 3, -z, -y) = (0, 0, 0),$$

és a dir, els punts $P_{\pm} = (\pm 1, 0, 0)$.

Per a estudiar-ne el seu caràcter, calculem la Hessiana en els punts,

$$Hf(P_{\pm}) = \begin{pmatrix} \pm 6 & 0 & 0\\ 0 & 0 & -1\\ 0 & -1 & 0 \end{pmatrix}.$$

Per a aplicar el criteri de Sylvester, calculem els valors de Δ_1 , Δ_2 i Δ_3 . En el punt P_{\pm} valen, respectivament,

$$\Delta_1 = \pm 6, \qquad \Delta_2 = 0, \qquad \Delta_3 = \mp 6.$$

Com, en ambdós casos, $\Delta_2 = 0$, el criteri de Sylvester ens diu que $Hf(P_{\pm})$ no és ni definida positiva ni negativa. Com $\Delta_3 = \det Hf(P_{\pm}) \neq 0$, tots els valors propis de $Hf(P_{\pm})$ són diferents de 0. Com $Hf(P_{\pm})$ no és definida positiva ni negativa, els seus valors propis no poden ser tots positius o tots negatius. Per tant, $Hf(P_{\pm})$ ha de tenir valors propis de signe diferent i és, en conseqüència, indefinida. La funció f té a P_{\pm} punts de sella.

(b) Com g és un polinomi, és contínua a \mathbb{R}^3 i, per tant, contínua a D. A més, la regió D és tancada i fitada. En efecte, és tancada perquè està definida mitjançant desigualtats no estrictes entre funcions contínues a tot \mathbb{R}^3 , que és tancat, i és fitat perquè la condició $0 \le 4 - x^2 - y^2$ implica que $|x|, |y| \le 2$ i la condició $0 \le z \le 4 - x^2 - y^2$ implica que $0 \le z \le 4$. És a dir, D és compacte. Pel teorema de Weierstrass, g té extrems absoluts al conjunt D. Calculem-los.

Els extrems de g a D poden estar a $\overset{\circ}{D}$ o a Fr D.

A $\overset{\circ}{D}$, els possibles extrems seran punts crítics de g, es a dir, les solucions de

$$Dq(x, y, z) = (y, x, 1) = (0, 0, 0).$$

Com aquesta equació no té solucions, els extrems de g a D no estan a $\overset{\circ}{D}$.

A Fr D, els extrems de g poden estar o bé a $S_1 = \{z = 0, x^2 + y^2 < 4\}$, o bé a $S_2 = \{0 < z, z = 4 - x^2 - y^2\}$ o bé a $\Gamma = \{z = 0, x^2 + y^2 = 4\}$.

A S_1 , com z=0, hi ha prou en considerar $\tilde{g}(x,y)=g(x,y,0)$. L'únic punt crític de \tilde{g} és (x,y)=(0,0). Per tant, l'únic candidat a extrem a S_1 és $P_1=(0,0,0)$ (està a S_1 perquè $0^2+0^2\leq 4$).

A S_2 , aplicant el mètode dels multiplicadors de Lagrange, els punts crítics seran les solucions de

$$x^{2} + y^{2} + z = 4,$$

$$y = \lambda 2x,$$

$$x = \lambda 2y,$$

$$1 = \lambda,$$

$$x^{2} + y^{2} + z = 4,$$

$$y = 2x,$$

$$x = 2y,$$

Com l'única solució de

$$y = 2x,$$
$$x = 2y,$$

és x = y = 0, tenim que l'únic candidat a extrem a S_2 és $P_2 = (0, 0, 4)$.

Finalment, per a trobar els candidats a extrem a Γ , apliquem de nou el mètode dels multiplicadors de Lagrange. En aquest cas haurem de resoldre

$$x^{2} + y^{2} + z = 4,$$

$$z = 0,$$

$$y = \lambda 2x,$$

$$x = \lambda 2y,$$

$$1 = \lambda + \mu,$$

$$x^{2} + y^{2} = 4,$$

$$y = \lambda 2x,$$

$$x = \lambda 2y,$$

$$1 = \lambda + \mu,$$

Ara bé, com

$$y = 2\lambda x, x = 2\lambda y,$$

$$\Longrightarrow \qquad (1 - 4\lambda^2)y = 0, (1 - 4\lambda^2)x = 0,$$

si $1-4\lambda^2\neq 0$, tenim que x=y=0, però llavors el sistema no té solució. Per tant, $\lambda=\pm 1/2$. Si $\lambda=1/2$, s'ha de complir que y=x i obtenim les solucions $P_3^\pm=(\pm\sqrt{2},\pm\sqrt{2},0)$. Si $\lambda=-1/2$, llavors y=-x i obtenim les solucions $P_4^\pm=(\pm\sqrt{2},\mp\sqrt{2},0)$.

Finalment, avaluant g en els 6 punts obtinguts, el valor mínim de g a D és -2, que s'assoleix als punts P_4^{\pm} , i el valor màxim és 4, al punt P_2 .

4. (a) Considerem el canvi a coordenades cilíndriques $\Phi(r,\theta,z)=(r\cos\theta,r\sin\theta,z)$ definit a $\{0< r,\ 0<\theta<2\pi,\ z\in\mathbb{R}\}$. Sabem que $|\det D\Phi(r,\theta,z)|=r$. Tenim que $\Phi^{-1}(D)$ està definit per les designaltats

$$0 < r, \ 0 < \theta < 2\pi, \ r^2 \le 4, \ 0 \le z \le 4 - r^2, \ 0 \le r \cos \theta, \ 0 \le r \sin \theta,$$

es a dir

$$0 < r \le 2, \ 0 < \theta < \pi/2, \ 0 \le z \le 4 - r^2.$$

Per tant, pel teorema del canvi de variables i el de Fubini,

$$\int_{D} f(x, y, z) \, dx \, dy \, dz = \int_{\Phi^{-1}(D)} f \circ \Phi(r, \theta, z) |\det D\Phi(r, \theta, z)| \, dr \, d\theta \, dz$$

$$= \int_{0}^{\pi/2} \int_{0}^{2} \int_{0}^{4-r^{2}} r^{3} \cos \theta \sin \theta \, dr \, d\theta \, dz$$

$$= \int_{0}^{\pi/2} \cos \theta \sin \theta \, d\theta \int_{0}^{2} \left(r^{3} \int_{0}^{4-r^{2}} dz \right) \, dr$$

$$= \frac{1}{2} \int_{0}^{2} r^{3} (4 - r^{2}) \, dr$$

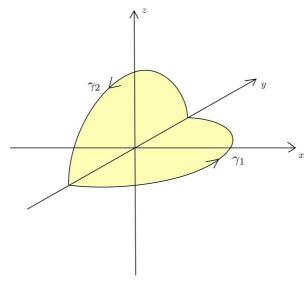
$$= \frac{8}{3}.$$

(b) Simplement hem de calcular

$$\begin{split} \int_{\{(x,y)\in\mathbb{R}^2|g(x,y)\leq f(x,y)\}} \left(f(x,y)-g(x,y)\right) \, dx \, dy \\ &= \int_{\{(x,y)\in\mathbb{R}^2|2xy\leq 1+2xy-x^2-y^2\}} \left(1-x^2-y^2\right) \, dx \, dy \\ &= \int_{\{(x,y)\in\mathbb{R}^2|x^2+y^2\leq 1\}} \left(1-x^2-y^2\right) \, dx \, dy \\ &= \int_0^{2\pi} \int_0^1 (1-r^2)r \, dr \, d\theta \\ &= \int_0^{2\pi} \, d\theta \int_0^1 (1-r^2)r \, dr \\ &= \frac{\pi}{2}, \end{split}$$

on hem passat a coordenades polars al pla-

5. (a) Les corbes γ_1 i γ_2 són dos arcs de circumferència, γ_1 al pla z=0 i γ_2 al pla x=0. Observem que els punts $(0,\pm 1,0)$ pertanyen a les dues corbes. Per a fer els càlculs, les orientarem com al següent dibuix

Una parametrització de γ_1 és

$$\gamma_1(t) = (\cos t, \sin t, 0), \qquad t \in [3\pi/2, 5\pi/2].$$

Observem que té l'orientació que volem perquè $\gamma_1(3\pi/2)=(0,-1,0)$ i $\gamma_1(5\pi/2)=(0,1,0)$. Per tant,

$$\int_{\gamma_1} \mathbf{f} \cdot d\mathbf{l} = \int_{3\pi/2}^{5\pi/2} \mathbf{f}(\gamma_1(t)) \cdot \gamma_1'(t) dt
= \int_{3\pi/2}^{5\pi/2} \langle (-\sin t, \cos t, 0), (-\sin t, \cos t, 0) \rangle dt
= \int_{3\pi/2}^{5\pi/2} 1 dt = \pi.$$

Ara aplicarem el teorema de Stokes en una superfície S delimitada per les corbes γ_1 i γ_2 . Escollim la superfície S pintada en color groc al dibuix, es a dir, $S = S_1 + S_2$ (aquí $S_1 + S_2$ simplement vol dir $S_1 \cup S_2$, orientant S_1 i S_2 amb l'orientació del principi de l'exercici, és a dir, S_1 amb la normal cap amunt i S_2 amb la normal cap a la dreta), on

$$S_1 = \{z = 0, \ x^2 + y^2 \le 1, x \ge 0\}, \qquad S_2 = \{x = 0, \ y^2 + z^2 \le 1, z \ge 0\}.$$

Si orientem S amb la normal cap amunt, llavors $\partial S = \gamma_1 + \gamma_2$. Per tant, pel teorema de Stokes,

$$\int_{S} \nabla \wedge \mathbf{f} \cdot d\mathbf{S} = \int_{\partial S} \mathbf{f} \cdot d\mathbf{l} = \int_{\gamma_{1} + \gamma_{2}} \mathbf{f} \cdot d\mathbf{l} = \int_{\gamma_{1}} \mathbf{f} \cdot d\mathbf{l} + \int_{\gamma_{2}} \mathbf{f} \cdot d\mathbf{l},$$

es a dir,

$$\int_{\gamma_2} \mathbf{f} \cdot d\mathbf{l} = \int_S \nabla \wedge \mathbf{f} \cdot d\mathbf{S} - \int_{\gamma_1} \mathbf{f} \cdot d\mathbf{l} = \int_S \nabla \wedge \mathbf{f} \cdot d\mathbf{S} - \pi.$$

Només ens falta calcular la integral de superfície. Tenim que, com $S = S_1 + S_2$,

$$\int_{S} \nabla \wedge \mathbf{f} \cdot d\mathbf{S} = \int_{S_{1} + S_{2}} \nabla \wedge \mathbf{f} \cdot d\mathbf{S} = \int_{S_{1}} \nabla \wedge \mathbf{f} \cdot d\mathbf{S} + \int_{S_{2}} \nabla \wedge \mathbf{f} \cdot d\mathbf{S}$$

Observem que $\nabla \wedge \mathbf{f} = (0,0,2)$. Com el vector normal a S_2 és (1,0,0), que és ortogonal a (0,0,2),

$$\int_{S_2} \nabla \wedge \mathbf{f} \cdot d\mathbf{S} = 0.$$

A més, con el vector normal a S_1 és $\mathbf{N}_1 = (0, 0, 1)$,

$$\int_{S_1} \nabla \wedge \mathbf{f} \cdot d\mathbf{S} = \int_{S_1} \nabla \wedge \mathbf{f} \cdot \mathbf{N}_1 \, dS = \int_{S_1} 2 \, dS = 2 \, \text{àrea}(S_1) = \pi,$$

perquè l'àrea d'un cercle de radi 1 és π i S_1 és mig cercle. En conseqüència,

$$\int_{\gamma_2} \mathbf{f} \cdot d\mathbf{l} = \pi - \pi = 0.$$

(b) Considerem $V = \{(x,y,z) \in \mathbb{R}^3 \mid x^2 + y^2 + z^2 \le 1, \ 0 \le z\}$. Observem que $\partial V = S + T$, on $T = \{(x,y,z) \in \mathbb{R}^3 \mid z = 0, \ x^2 + y^2 + \le 1\}$, si orientem S amb la normal cap amunt i T amb la normal cap avall. Per tant, pel teorema de Gauss,

$$\int_{V} \nabla \cdot \mathbf{g} \, dV = \int_{\partial V} \mathbf{g} \cdot d\mathbf{S} = \int_{S^{+T}} \mathbf{g} \cdot d\mathbf{S} = \int_{S} \mathbf{g} \cdot d\mathbf{S} + \int_{T} \mathbf{g} \cdot d\mathbf{S}.$$

Per tant, la integral que volem és

$$\int_{S} \mathbf{g} \cdot d\mathbf{S} = \int_{V} \nabla \cdot \mathbf{g} \, dV - \int_{T} \mathbf{g} \cdot d\mathbf{S}.$$

Calculem aquestes dues darreres.

Observem que $\nabla \cdot \mathbf{g} = 3(x^2 + y^2 + z^2)$. Per tant, passant a coordenades esfèriques $x = r\cos\theta\cos\varphi$, $y = r\sin\theta\cos\varphi$, $z = r\sin\varphi$, amb 0 < r, $0 < \theta < 2\pi$ i $-\pi/2 < \varphi < \pi/2$, que té jacobià $r^2\cos\varphi$,

$$\begin{split} \int_{V} \nabla \cdot \mathbf{g} \, dV &= \int_{V} 3(x^2 + y^2 + z^2) \, dx \, dy \, dz \\ &= 3 \int_{0}^{2\pi} \int_{0}^{\pi/2} \int_{0}^{1} r^2 r^2 \cos \varphi \, dr \, d\varphi \, d\theta \\ &= 3 \int_{0}^{2\pi} \, d\theta \int_{0}^{\pi/2} \cos \varphi \, d\varphi \int_{0}^{1} r^4 \, dr \\ &= \frac{6\pi}{5}. \end{split}$$

Per a calcular el flux de ${\bf g}$ sobre T, observem que el vector normal a T és ${\bf N}=(0,0,-1)$ i que ${\bf g}(x,y,0)=(x^3,y^3,2xy)$. Per tant, fent servir que $\sigma(r,\theta)=(r\cos\theta,r\sin\theta,0)$, amb

 $(r,\theta)\in(0,1)\times(0,2\pi)$ és una parametrització de T, satisfent $\|\sigma_r\wedge\sigma_\theta(r,\theta)\|=r,$

$$\begin{split} \int_T \mathbf{g}(x,y,z) \cdot d\mathbf{S} &= \int_T \mathbf{g}(x,y,z) \cdot \mathbf{N} \, dS \\ &= -\int_T 2xy \, dS \\ &= -\int_0^1 \int_0^{2\pi} 2 \, r \cos \theta \, r \sin \theta \, r \, d\theta \, dr \\ &= -\int_0^{2\pi} 2 \cos \theta \sin \theta \, d\theta \int_0^1 r^3 \, dr \\ &= 0, \end{split}$$

del que deduïm que

$$\int_{S} \mathbf{g} \cdot d\mathbf{S} = \int_{V} \nabla \cdot \mathbf{g} \, dV - \int_{T} \mathbf{g} \cdot d\mathbf{S} = \frac{6\pi}{5}.$$